

Forord

I dette det andet nummer af *Skandinaviske Sprogstudier* kan man finde fem artikler fordelt på en åben sektion og en temasektion. Den åbne sektion omfatter tre artikler: Kim Ebensgaard Jensens artikel: “Fatal Attraction: Inheritance and Collostruction in the *ihjel*-Construction”, Jesper Dammeyers artikel: “Tegnsprogsforskning: Om tegnsprogets bidrag til viden om sprog” samt Andreas Widoffs artikel: “Lingvistik, dialogism, hermeneutik: Om språkvetenskapens kunskabsprojekt.”

Temasektionen omfatter to artikler der forholder sig til artikler inden for første nummers tema *sproghandling og tekst*, nemlig Ib Ulbæks bidrag “Tekstlingvistikkens problemer” samt Peter Harders bidrag “Tekstteori: Tekstteorien og den problematiske grænseflade mellem sprog og handling”.

Det kan her tilføjes at Andreas Widoffs artikel, selvom den ikke hører til temasektionen, viderefører tematikker fra en artikel i det første nummer.

Her følger resumeer af artiklerne:

Kim Ebensgaard Jensens artikel: “Fatal attraction: inheritance and collostruction in the ihjel-construction” søger at belyse den danske *ihjel*-konstruktion empirisk med teoretisk udgangspunkt i konstruktionsgrammatik (Fillmore, Goldberg, Croft). Undersøgelsen er baseret på tre større danske tekstkorpora (*Korpus 2000*, *Korpus 90*, *DFK Loke*). Ud fra den konstruktionsgrammatiske grundantagelse at syntaks og leksikon danner et komplekst niveaudelt kontinuum af mere eller mindre gestaltagtig form (heraf termen “collostruction”, som er et statistisk udtryk for hvor stærk sammenhæng der eksisterer mellem konstruktionens enkelte dele), vises det at *ihjel*-konstruktionen, som formelt set er en simpel verbal-konstruktion, i virkeligheden indgår i en række forskellige brugsmønstre som – selv om artiklen ikke gør krav på at være udtømmende – belyses grundigt i artiklen.

Jesper Dammeyers artikel "Tegnsprogsforskning: Om tegnsprogets bidrag til viden om sprog" er en redegørelse for nyere tegnsprogsforskning (forskning i døvesprog). Her behandles bl.a. spørgsmålet om hvorvidt og i hvor høj grad tegnsprogsforskningen – såvel den lingvistiske, som den kognitive og neurale – kan bidrage til vores viden om sproget og den menneskelige sprogbevne generelt. Artiklen præsenterer eksempler på forskningsresultater inden for alle tre grene. Interessant er her konstateringen af at det sproglige medie – hvad enten det er lydligte tegn eller døvesprogstegn man betjener sig af – ingen indflydelse synes at have på sprogbrugerens forhold til sprogsystemet. Det tyder på at sproget i almindelighed er amodalt kognitivt organiseret.

Andreas Widoffs artikel "Lingvistik, dialogism, hermeneutik: Om språkvetenskapens kunskapsprojekt" kan ses som en videreførelse af tematikker man kan finde i Jan Svenssons artikel i det første nummer. Dog har Widoff en langt mere kritisk holdning til den grammatiske analyses brugbarhed end Svensson. I det hele taget stiller han spørgsmålstegn ved det naturvidenskabeligt orienterede, identitetssøgende og formalistiske videnskabssyn som kendetegner mainstream-grammatikken og arven fra Saussure. Han ser i hvert fald gerne dette videnskabssyn og denne tilgang til tekstforskningen erstattet med et synspunkt der orienterer sig i mere *dialogisk* (Bachtin) og *fænomenologisk-hermeneutisk* retning (Heidegger, Gadamer). Til at aftegne det sproglige tolkningsrum mellem på den ene side det partikulære og det enkeltstående talesituation og på den anden side det universelle vi finder i begrebet, forsøger Widoff at introducere en tolkningstypologi som han mener vil kunne vise sig formålstjenlig inden for forskellige former for sprogbrugsanalyse. I den forbindelse diskuterer Widoff en række teoridannelser i lyset af sine begreber. Widoff konkluderer om sine tolkningstyper: "Ingen tolkningstyp i sig kan fokusera en språkets kärna. Men tillsammans låter de oss överblicka språkets fulla vidd." Altså for så vidt en gentagelse af Svenssons ide om en flerstrengt undersøgelse. Widoff sammenfatter sin undersøgelse i tre principper: "En konkret princip som säger att språket antar en unik betydelse för varje situation: Språk betyder såsom det används. En dialektisk princip som säger, att vi måste beakta språkets mångsidighet: språk er såväl identitet som variation. Och en hermeneutisk princip som säger att föremålet för förståelsen inte är autonom i relation till förståelsen [...] Dessa utsagor bildar grunden till en dialogisk språkvetenskap."

Ib Ulbæks artikel "Tekstlingvistikkens problemer" former sig som en kommentar til Simon Borchmanns artikel fra første nummer af *Skandinaviske Sprogstudier*: "Tekster og sproghandlinger." Ulbæk tager her udgangspunkt i Borchmanns kritik af den klassiske tekstlingvistik sådan som den bl.a. er formuleret af Michael Halliday og Teun van Dijk. Ulbæk er enig i Borchmanns kritik af de to tekstlingvister, som går ud på at de støtter sig for meget på en formel systemtilgang til beskrivelsen af tekster, men han har dog også visse forbehold over for Borchmanns pragmatiske tilgang. Specielt vil Ulbæk gerne forsvare van Dijks makrostrukturbegreb. Borchmann (og pragmatikerne) har ret i at meningsfulde sammenstillinger af sætninger ikke generelt kan vises at være konstitueret via kohæsion, kohærens, mikrostruktur, makrostruktur eller andre tekstlingvistiske karakteristika. Men specielt for *kontekstløse* sammenstillinger mener Ulbæk faktisk det kan lade sig gøre. Idet han forbeholder termen "tekster" for sådanne sammenstillinger, mener han at de faktisk er konstitueret via såvel lokale som globale former for kohærens. Her er det Ulbæks opfattelse at det specielt er den globale kohærens, makrostrukturen, der danner den konstitutive enhed. Selvom der med makrostrukturen ikke er tale om nogen fuldstændig redegørelse for kohærens i en tekst, skulle man nemlig med de regler for tekstreduktion van Dijk foreslår, normalt kunne nå frem til tekstens hovedbudskab.

Peter Harders artikel "Tekstteori: Tekstteorien og den problematiske grænseflade mellem sprog og handling" omfatter en række kursoriske kommentarer til artiklerne i første nummer af *Skandinaviske Sprogstudier*. Harder ser temanummeret som en velkommen genåbning af debatten fra 1970'erne omkring lingvistikens mulige bidrag til tekstbeskrivelsen, for – som han skriver – er der "[...] et stort behov for med mellemrum at danne sig overblik over forholdet mellem mangfoldigheden og det generelle."

Hvad *Borchmanns artikel* angår, vil Harder specielt fremhæve Borchmannsdemonstration af hvorfor den klassiske sproghandlingsteori på trods af dens fokusering på den enkelte ytring vil kunne gøres til et fornuftigt udgangspunkt for tekstteorien, hvis den vel at mærke suppleres med begreber fra genreteori og kognitionspsykologi.

Jan Svenssons artikel ser mulige redskaber for tekstbeskrivelsen inden for såvel sætningsgrammatik som tekstteori og handlingsteori. Hans opfattelse er, at sætningsgrammatik, tekstteori og handlingsteori

kan ses som indbyrdes kompletterende perspektiver på en tekst. Dette finder Harder ikke helt vellykket. Der er stadige spændinger mellem de tre forskningsgrene: "Sætninger kan naturligvis forekomme som en del af sprogbrugen, men sætningsgrammatikken kan ikke: den må som sådan være et systemfænomen [...]" Tilsvarende er "[...] tanken om at sproghandlingsteorien kan have en lillefinger af systemtanken i sig [...] principielt heller ikke muligt: en ytrings identitet som *handling* er restløst et brugsfænomen."

Hvad *Ole Tøgebys artikel* angår, påskønner Harder forsøget her på at løse problemet om forholdet mellem de enkelte sproghandlinger og den samlede teksthandling ved at se teksten både som en sekvens af enkeltstående sproghandlinger og som en enhed beroende på de konneksioner der anvendes i teksten. Som for Jan Svenssons artikels vedkommende er Harder heller ikke her helt tilfreds og mener at forholdet mellem handling og sproglig betydning trænger til yderligere afklaring. I eksempelvis ytringen "tusind tak" kan vi fx ikke klart opdele i en propositionel del og en illokutionær del.

Kjell Lars Berges artikel handler om nødvendigheden af at have en sagforholds- og en ytringsdimension i talehandlingen. I forbindelse hermed kommer Berge ind på sætningen, hvor han ser ud til at mene at der er udstrakt kongruens mellem sætning og ytring. Denne kongruensbetragtning finder Harder problematisk.

Harder behandler i sine kommentarer også to af artiklerne fra sidste nummer uden for tema. Her tillader redaktionen sig at henvise til selve Harders kommentar.

Peter Widell

Simon Borchmann

Ulf Dalvad Berthelsen